

УДК 91(477.83)

Микола Костиця (м. Житомир)

НАУКОВІ ЗАСАДИ НАЦІОНАЛЬНОГО ГЕОГРАФІЧНОГО КРАЄЗНАВСТВА

У статті розглядаються наукові засади українського географічного краєзнавства, його суть, зміст, об'єктно-предметне поле.

Ключові слова: географічне краєзнавство, наукові засади, інституціалізація.

В статтє рассматриваются научные основы украинского географического краеведения, его смысл, содержание, объективно-предметное поле.

Ключевые слова: географическое краеведение научные основы, институциализация.

Дослідження історії географічного краєзнавства і становлення його як самостійної галузі знань — надзвичайно актуальне завдання сьогодення. Необхідність побудови нової парадигми цієї галузі знань вимагають переоцінки її виникнення з позицій сучасного рівня розвитку географічної науки. Саме тому це питання перебуває в полі зору сучасних українських і зарубіжних вчених. При цьому, на нашу думку, слід обов'язково враховувати зауваги проф. О. І. Шаблія, який слушно зазначає, що потрібно розрізняти історію географічної науки в Україні в цілому та історію власне української географії. Хоч вони взаємопов'язані, проте існує певна різниця. Адже історію географії в Україні творили не тільки українці, а й вчені всіх народів, що жили в Україні, а також зарубіжні дослідники та українські вчені, що з різних обставин вимушені були мешкати і творити за межами батьківщини¹.

Одним із принципових питань теорії, навколо якого протягом десятиріч не припиняються дискусії, є питання про зміст, сутність, місце географічного краєзнавства у структурі національного краєзнавства, об'єктно-предметне поле. Окремі вчені вважають краєзнавство “науковою дисципліною”, “методом дослідження”, інші — “дидактичним принципом”, “навчальним предметом”, “методом навчання і виховання” тощо. Подібна строкатість, з одного боку, свідчить про надзвичайну багатofункціональність краєзнавства, його важливу роль у різних сферах людської діяльності, з другого — про недостатню зрілість наукової теорії. Ця полеміка не набула логічного завершення й по сьогодні. Складність вирішення цієї проблеми полягає в тому, що важливою ознакою краєзнавства є поліхронізм, у зв'язку

з чим воно водночас постає і галуззю наукового пізнання, і масовим рухом, і формою громадської діяльності, є (за Д. С. Ліхачовим) “найбільш масовим різновидом науки”.

Відбір найістотніших чинників аксіоматизації та їх типізація дали змогу виокремити три основні функції краєзнавства: наукову, пропедевтичну і педагогічну.

Перша і найголовніша функція краєзнавства — наукова. Вона визначає краєзнавство як складову частину географічної науки з усіма притаманними для неї методами дослідження. У цій функції географічне краєзнавство розглядається як важливий інструментарій до пізнання і перетворення певної території, що фактично поріднює його із завданнями і цілями конструктивної географії. Географічне краєзнавство виступає як прояв географічного процесу і загальних закономірностей розвитку природи і суспільства у конкретних локальних умовах. Образно говорячи, краєзнавство у цій функції є живою тканиною географічної науки, без якої остання не може існувати, як вона не може існувати без теорії. Звідси зрозуміло, що теорія наукового краєзнавства органічно пов'язана з теорією географічної науки. Найбільш спільні ознаки на теоретичному рівні краєзнавство має з країнознавством. Відмінність між ними полягає не в теорії, а в масштабах об'єкта території. Якщо країнознавство досліджує територію усєї держави, то наукове краєзнавство обмежується лише територією її певної частини — окремих населених пунктів (хутір, село, селище, місто), адміністративно-територіальних одиниць на рівні району, області, країв тощо.

Видатний російський географ В. П. Семенов-Тянь-Шанський порівнював географію з

величезним декоративним полотном, а краєзнавство — з тонкою мозаїкою. За його образним визначенням “географія дивиться у телескоп, краєзнавство — в мікроскоп”². На відміну від географії, яка фіксує свої досягнення на картах дрібних масштабів, що охоплюють великий простір, краєзнавство подає свої спостереження на картах великого масштабу, які охоплюють невеликі райони. Зв’язок між країнознавством і краєзнавством слід розглядати як діалектичне відношення цілого і частини, як Батьківщини до батьківщини.

Необхідність дослідження “малої батьківщини” (села, селища, міста, району, області, краю, регіону), як певної цілісності, зумовлена потребами деталізації географічного процесу, виявлення відмінностей, особливостей і чинників, що їх зумовлюють, оптимізації аналізу співвідношення загального та часткового. Осмислення таких особливостей дискутується також практичними цілями, оскільки без розуміння особливостей природничо-історико-соціокультурного підґрунтя неможливо з’ясувати інтереси і потреби даного регіону³.

Краєзнавство, на нашу думку, є нижчим таксономічним елементом країнознавства і разом з останнім дає змогу відтворити цілісний образ України як держави з її виразною геополітичною “особистістю”, з її могутнім, своєрідним, дуже складним за структурою інтегральним потенціалом та його окремими компонентами — природно-ландшафтним, природно-ресурсним, трудовим, науково-технічним, виробничим, інтелектуальним тощо^{4,5}.

Безумовно, що більшість методів, які використовуються у дослідженні країни, застосовують і в процесі дослідження її окремих територій нижчого таксономічного рівня. Вони багато в чому схожі і є загальногеографічними. Хоча, слід зазначити, що наукове краєзнавство має і свої власні, специфічні методи досліджень, зокрема анкетний, візуальний тощо.

Друга функція визначає краєзнавство як пропедевтичний курс елементарної географії. Ці функції у загальноосвітній школі з 1992/93 навчального року виконував курс “Географія рідного краю”. Ним започатковувалося вивчення систематичного курсу шкільної географії.

Третя функція — педагогічна. Вона визначає краєзнавство як метод, дидактичний принцип, завдячуючи яким можна домогтися

підвищення ефективності навчально-виховного процесу в освітніх закладах, успішно опанувати знання про природу і життя людини, допомогти формувати практичні уміння і навички, є важливим чинником культури. Пізнання рідного краю становить стрижень національної самосвідомості і самоідентифікації, воно є необхідною умовою інтелектуального мужіння дитини, яка навчається, перетворення її на громадянина. Краєзнавство є тлом, яке дає можливість досягнути фундаментальні закономірності розвитку рідного краю — малої батьківщини, а через нього і великої батьківщини — України. Серед дисциплін гуманітарного профілю краєзнавство посідає чільне місце і є їх основою.

Методологічні засади національного краєзнавства розробляли декілька поколінь географів, істориків, педагогів, але найґрунтовніше відображення вони знайшли в працях видатних вчених періоду українського відродження початку ХХ ст. Історичний аспект української державності всебічно обґрунтував М. С. Грушевський, етнічний — Ф. К. Вовк, географічний — С. Л. Рудницький.

Творчо розвиваючи спадщину фундаторів українського краєзнавства та його сучасних методологів, *національне краєзнавство ми визначаємо як цілісну, нерозривну і відкриту систему, яка функціонує в світі тривимірних системних моделей: простір (географічне краєзнавство), час (історичне краєзнавство) та соціум (соціальне краєзнавство)*⁶.

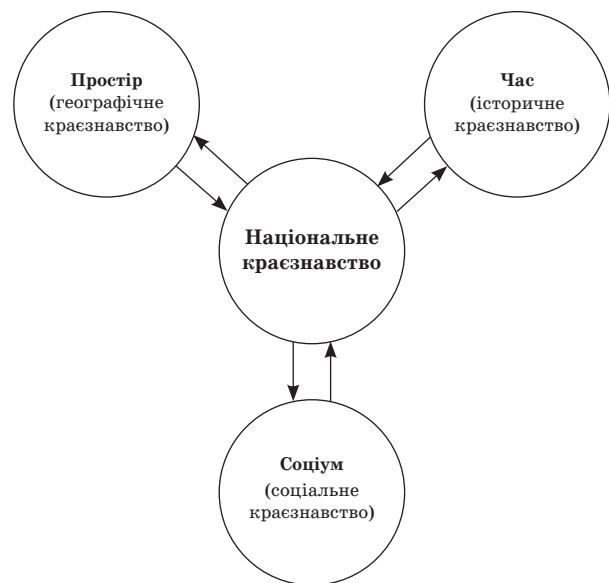

Рис. 1. Структура національного краєзнавства

Об'єднуючим елементом у структурі національного краєзнавства виступає початковий елемент — територія, на якій здійснюється диференціація та інтеграція всіх напрямів дослідження. Територія (за Я. В. Верменич) є своєрідним “знаменником унікальності” у краєзнавстві. Окреслення контурів дослідження є передумовою будь-якої краєзнавчої праці. Просторове окреслення об'єкта вивчення — ознака хорологічного підходу до його характеристики, демонстрація того, що хронологічні підходи у краєзнавстві мають підпорядковане значення. Оскільки краєзнавство вивчає територіальну (просторову) організацію певного соціуму, хорологічний аспект є для нього визначальним⁷.

В. П. Круль, розвиваючи цю думку, зазначає, що географічне краєзнавство виступає першою складовою в системі загального краєзнавства з кількох причин. По-перше, воно фіксує просторові утворення на даний час, простежує їх можливу динаміку, дає уявлення про природну, географічну навантаженість регіону. По-друге, витoki краєзнавства глибоко закорінені саме в географії. Висновок автора про те, що “географія має право бути генератором ідеї українського краєзнавства”, вбачається нам основоположним в теоретичних дискусіях щодо місця і ролі географічного краєзнавства в структурі загального краєзнавства, воно виступає своєрідним стрижнем національного краєзнавства.

Важливим для пізнання сутності предмета нашого дослідження є питання про об'єкт і предмет ГКУ. В узагальненому вигляді основним об'єктом географічного краєзнавства є суспільно-територіальний комплекс (СТК) певної території, який характеризується сукупністю природних ресурсів, населених місць і природоперетворювальних об'єктів. СТК виступає одним із видів геосистем, які являють собою елементи структури і форми організації географічної оболонки, а саме це і є предметом географії як науки⁸. М. М. Паламарчук і О. М. Паламарчук цілком слушно зазначають, що СТК, як об'єкт вивчення, стверджує географічний характер краєзнавчих знань, але він не вичерпує їх. Крім знань про СТК, краєзнавство містить у собі знання історії населення, духовної і матеріальної культури певної території. Зв'язок між складовими елементами національної системи краєзнавства (за Я. І. Жупанським і В. П. Крулем) можна окреслити стилізованою ланкою “територія—час—людина”⁹.

На території України формується загальнодержавний СТК, який включає природно-територіальні, історико-територіальні й соціально-територіальні комплекси регіонів (Волинь, Поділля, Слобожанщина, Гуцульщина та ін.). В основі об'єктів краєзнавства представлені локальні СТК на рівні поселень, низових адміністративних одиниць, з притаманними для них всіх структурних елементів суспільно-територіального комплексу держави^{10, 11}.

За визначенням професора П. Г. Шищенка, “об'єктно-предметна сутність, наукові і практичні виміри географічного краєзнавства пов'язані з функцією першої ланки в системі: краєзнавство — країнознавство — регіональна географія — географія. Географічне краєзнавство має своїм просторовим об'єктом територію (край), акваторію з островами, які мають ознаки етно-ландшафтно-господарської цілісності і в межах яких простежуються взаємозалежності між природними умовами, природними ресурсами і етносом, способами господарювання, ментальністю і духовними цінностями”¹². Вчений цілком слушно зазначає, що краєзнавство і країнознавство повинні входити до системи безперервної географічної освіти (початкова, базова, профільна, загальноосвітня школа, ВНЗ) та в наукову сферу. І далі уточнює, що “тільки географія рідного краю є необхідним і науково виправданим містком для переходу до засвоєння країнознавчих курсів у 7–10 класах. Краєзнавчі мотиви повинні звучати в пропонованих курсах у профільних класах старшої 12-річної школи”¹³.

Як слушно зазначає П. І. Штойко, “будь-яка частина суходолу як земного простору унікальна, нетипова, своєрідна і водночас одинична, немислима у множинній повторюваності, а тому має свою особливу тотожність у різних частинах простору. У неї особливий вимір і особливе місце в системі географічних координат. З нею (цією особливістю) пов'язані ті чи інші утворення, наприклад, етносу і держави, які на певному просторі формують свою нетипову і відмінну єдність”¹⁴.

Засновник соціоекології в Україні, доктор географічних наук Г. О. Бачинський головне призначення краєзнавства вбачає у вихованні духовної осідлості людини: “Представникам корінного етносу притаманна глибока, закладена у підсвідомість і тому незбагненна для зайд синівська любов до рідної землі та рідної природи”¹⁵. Відомий фізико-географ, ланд-

шафтознавець Ф. М. Мільков географічне краєзнавство розглядав як багатопредметний і різнофункціональний складник культури, як вид громадської діяльності, як локально-регіональну географію, розрізняючи в ньому локальний і регіональний рівні дослідження¹⁶.

Незважаючи на певні відмінності у підходах відомих вчених щодо визначення об'єктно-предметного поля географічного краєзнавства, визначальним є головний чинник — територія.

Об'єктом географічного краєзнавства є таксономічна територіальна одиниця від елементарного до обласного суспільно-територіального комплексу (СТК); предметом — історико-географічний аналіз ГКУ.

Однією з ключових проблем у процесі дослідження історичних явищ є проблема періодизації. З цього приводу Арнольд Дж. Тойнбі у праці “Осягнення історії” зазначав, що “навіть чи ми зрозуміємо природу життя, поки не навчимося виділяти межі відносної дискретності вічно рухливого потоку... поняття безперервності має значення тільки як символічний світоглядний образ, на якому ми окреслюємо сприйняття безперервності в усьому реальному розмаїтті і складності”¹⁷.

Щоб збагнути процес формування і всю складність еволюції географічного краєзнавства України, потрібно насамперед скласти його періодизацію, визначити його хронологічні межі, виокремити особливості та специфіку кожного з його етапів, визначити рівень інституціалізації. Періодизація дає можливість розглянути сукупність фактів, подій і явищ у їх взаємозв'язку, визначити характерні для кожного етапу детермінанти, спільні ознаки, відмінності, тенденції розвитку, їх зв'язок і взаємообумовленість з попереднім і наступним часом. Як засвідчує практика, вирішення цього завдання залишається надзвичайно актуальним¹⁸. Останнім часом українські географи Г. І. Денисик, Я. І. Жупанський, Я. О. Мариняк, М. Д. Пістун, О. І. Шаблій у ряді праць оприлюднили своє бачення періодизації історії географічної науки в Україні. Діапазон цих поглядів є надзвичайно строкатим як за принципами підходів, так і за часовими рамками. Не вдаючись до дискусій з шанованими авторами, висловимо з цього приводу власні міркування і підходи.

Як і кожна наука, географічне краєзнавство, на нашу думку, у своєму розвитку пройш-

ло всі основні еволюційні етапи: *витоки* — *початки* (зародження) — *становлення* — *утвердження*. Ми вважаємо їх відправними у визначенні періодизації географічного краєзнавства і виокремлюємо п'ять етапів в історії його розвитку:

1-й етап. V–IV ст. до н. е. — XVII ст. — *витоки* або *стихійно-описовий* (емпіричний) етап, який є своєрідною предтечею початків (зародження) географічного краєзнавства.

2-й етап. XVIII — середина XIX ст. — *початки* (зародження) або *цілеспрямовано-описовий* етап українського географічного краєзнавства.

3-й етап. Друга половина XIX — початок XX ст. — *становлення* організаційних форм, наукових шкіл, центрів та напрямів українського географічного краєзнавства.

4-й етап. 40–80-ті роки XX ст. — *перехідний* етап — *час складних трансформацій* українського географічного краєзнавства в умовах тоталітарної системи.

5-й етап. 90-ті роки XX ст. — початок XXI ст. — *утвердження* українського географічного краєзнавства як наукової дисципліни в умовах державної незалежності^{19,20,21,22}.

Кожний із запропонованих етапів включає окремі періоди, які мають свою специфіку і особливості, які нами будуть докладно охарактеризовані у наступних розділах.

Широкі можливості відкриваються перед дослідниками історії науки в процесі пізнання рівня її інституціалізації. А. Титмонас дає таке визначення цього терміну: “Інституціалізація — певний історичний ступінь у розвитку науки і водночас певний ступінь її організованості”²³. Доктор філософських наук В. І. Онопрієнко вважає, що “процес інституціалізації науки включає в себе генезис сучасної системи знання, виникнення наукових закладів, організацій, наукових товариств, формування мережі внутрішньонаукових соціальних відносин та пов'язаних з ними норм наукової діяльності”²⁴.

Специфічною ознакою інституціалізації виступає її “подвійний” характер, на що наголошує Р. Уїтлі: “В науці є два типи інституціалізації, два аспекти наукової діяльності — когнітивний та соціальний, — які можуть бути структуровані більшою чи меншою мірою”²⁵. Перша з них, когнітивна інституціалізація, являє собою систему організації процесів одержання нового знання, його обґрунтування, систематизації та використан-

ня отриманих результатів. Соціальна — передбачає виникнення та збереження формальних структур, які об'єднують членів когнітивної структури²⁶. При цьому зазначимо, що поділ наукового простору на когнітивний та соціально-інституційний є досить умовним.

Перетворення у другій половині XIX ст. науки на соціальний інститут забезпечило швидкий розквіт наукової діяльності, а разом з тим й прискорило процеси інституціалізації, що, в свою чергу, сприяло подальшому підвищенню її ефективності²⁷. Процес когнітивної (первинної) інституціалізації ГКУ розпочався наприкінці XIX ст. і тривав до 30-х років XX ст., коли його було жорстко ліквідовано тоталітарною системою. Відродження процесу інституціалізації УГК стало можливим лише після отримання Україною державної незалежності.

На сучасному етапі науковий простір найдоцільніше розглядати з позицій синергетичного підходу як соціокультурної матриці, що репрезентує когнітивний процес певного наукового товариства. Науковий простір виникає на ґрунті “детермінованого хаосу”, накопичення і осмислення інформації, здобутої окремими вченими, коли науковий процес стає корпоративним. Швидкість прирощення наукових знань (за Я. Верменич) пропорційна не кількості носіїв інформації, а якості продуктивної взаємодії між ними. Інформаційний вибух виникає внаслідок самоорганізації наукового простору, найчастіше у вигляді наукових шкіл. Отже, щоб збагнути процеси становлення наукового простору, необхідно простежити становлення інститутів науки або її інституціалізацію.

Про кількісну сторону наукового життя дає уявлення насамперед інституціоналізований простір науки — наукові центри і відповідна інфраструктура, про якісну — наукові співтовариства, наукові школи й напрями²⁸. Наукову школу (за Д. Зербіно) характеризують чотири головні ознаки: розробка нового оригінального напрямку в науці; спільність основного кола завдань; спільність принципів і методологічних прийомів; безпосередній і тривалий науковий контакт керівника школи та його учнів і виникаюча на цій основі система навчання наукової молоді²⁹.

На відміну від поняття “наукова школа”, термін “науковий напрям” більш варіативний. Як вважає О. Ясь, категорія “напрям” ґрунтується на спадкоємності наукових традицій; нею визначається спрямованість процесу розвитку певного етапу історичного пізнання у певних територіальних рамках³⁰.

Ступінь інституціалізованості певної наукової дисципліни (за С. П. Рудою) відповідає стану її “зрілості” і у своєму розвитку проходить такі рівні: *доінституціальний, первинної інституціалізації (когнітивний) та вторинної інституціалізації (соціальний)*. В цілому ці рівні кореспондуються із запропонованою нами періодизацією ГКУ.

Як підсистема географічної науки, краєзнавство акумулює всі її здобутки та вади. Неподаланню лишається слабкість методологічних узагальнень і гносеологічних підходів. Брак належно розробленого методологізму і концептуалізму в українському історичному дискурсі, на думку І. І. Колесник, пов'язаний із слабкістю логіко-раціоналістичного типу

Історичні етапи ГКУ та рівні його інституціалізації

Історичні етапи ГКУ	Історичні періоди	Рівні інституціалізації
ВИТОКИ (від появи найдавнішої людини до XVII ст. включно)	найдавніший античний середньовічний	ДОІНСТИТУЦІАЛЬНИЙ РІВЕНЬ
ПОЧАТКИ (зародження) (XVIII — перша половина XIX ст.)	анкетно-описовий експедиційний статистичний	
СТАНОВЛЕННЯ (друга половина XIX – 30-ті роки XX ст.)	створення перших краєзнавчих інституцій, наукових шкіл, центрів	РІВЕНЬ КОГНІТИВНОЇ ІНСТИТУЦІАЛІЗАЦІЇ
ПЕРЕХІДНИЙ ЕТАП У РОЗВИТКУ ГКУ (40–80-ті роки XX ст.)	період складних трансформаційних процесів в умовах соціалістичного експерименту	СТАГНАЦІЯ ПРОЦЕСУ ІНСТИТУЦІАЛІЗАЦІЇ
УТВЕРДЖЕННЯ (90-ті роки XX — початок XXI ст.)	ренесанс ГКУ	РІВЕНЬ СОЦІАЛЬНОЇ ІНСТИТУЦІАЛІЗАЦІЇ

мислення у вітчизняній культурній традиції. Переважання у ній емоційних підходів спрямовує духовну енергію на пошук не стільки істини, скільки “правди”, осмислення драми життя. “Через це в культурній традиції українського народу сциєнтизм, вишуканий гносеологізм, категоріальна систематичність не пустили глибокого коріння”³¹. Не унормовано належним чином розмежування сфер географічного, історичного, соціокультурного краєзнавства. Немає ясності у співвідношенні по-

нять “краєзнавство”, “регіоналістика”, “рідний край”. Ці поняття у багатьох випадках використовуються довільно і часто вживаються паралельно, а окремими дослідниками як і синоніми.

У зв’язку з цим слушною вбачається заувага професора В. М. Паценка, який вважає, що аксіоматичне узагальнення теоретичних засад географічної науки в цілому ще попереду³². Цей постулат у повній мірі стосується й географічного краєзнавства.

Джерела та література

- 1 Шаблій О. І. Історичні виміри української географії // Історія української географії і картографії: Матеріали наук. конф. — Тернопіль, 1995. — С. 75–76.
- 2 Семенов Тян-Шанский В. П. Район и страна. — М. — Л.: Гос. Изд-во “Печат. двор в Ленинграде”, 1928; илл. + черт., граф. и картогр., схемы карт. и план. (Пособие для высшей школы). — С. 253.
- 3 Верменич Я. В. Історична регіоналістика в Україні // Укр. істор. журнал. — 2001. — № 6. — С. 14.
- 4 Костриця М. Ю. Наукове географічне краєзнавство: до питання про предмет і об’єкт вивчення // Український географічний журнал. — 1998. — № 4. — С. 37–39.
- 5 Костриця М. Ю. Українське географічне краєзнавство: актуальні питання теорії і методології // Наук. зап. Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Географія. — Вінниця, 2005. — Вип. 8. — С. 151–155.
- 6 Жупанський Я. І., Круль В. П. Роль і місце географічного краєзнавства у структурі національного краєзнавства // Географічне краєзнавство: сучасний стан і перспективи. — Житомир: Льонок, 1992. — С. 3–4.
- 7 Верменич Я. В. Теоретико-методологічні проблеми історичної регіоналістики в Україні. — К., 2003. — С. 357.
- 8 Паламарчук М. М., Паламарчук О. М. Теоретичні основи географічного краєзнавства і соціальне районування // Сучасний стан та перспективи вивчення географії рідного краю у школах: Тези допов. міжнарод. наук.-метод. семінару. — Харків, 1994. — С. 3–4.
- 9 Жупанський Я. І., Круль В. П. Роль і місце географічного краєзнавства у структурі національного краєзнавства // Географічне краєзнавство: сучасний стан і перспективи. — Житомир: Льонок, 1992. — С. 4.
- 10 Костриця М. Ю. Актуальні питання теорії національного краєзнавства // Українська національна ідея: історія і сучасність: Наук. зб. — Житомир: Журфонд, 1997. — С. 68–70.
- 11 Костриця М. Ю. Суспільно-територіальний комплекс як об’єкт краєзнавчих досліджень: До постанови питання про формування нових теоретико-методологічних засад національного краєзнавства // Південно-Східна Волинь: наука, освіта, культура: Матеріали регіон. наук. краєзнав. конф. — Хмельницький — Шепетівка, 1995. — С. 238–241.
- 12 Шищенко П. Г. Географічне краєзнавство: зміст, понятійно-термінологічний апарат, місце в географічній освіті // Історія української географії. — 2001. — № 4. — С. 7.
- 13 Там само. — С. 7–8
- 14 Штойко П. І. Географічна єдність і просторова цілісність України: еволюція концепції // Історія української географії. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2005. — Вип. 11. — С. 8.
- 15 Бачинський Г. О. Український шлях у майбутнє // Універсум. — 1996. — № 3–4. — С. 18.
- 16 Мильков Ф. Н. Географическое краеведение как элемент культуры // Известия Русского географического общества. — 1995. — Т. 127. — Вып. 3. — С. 43–49.
- 17 Тойнбі А. Дослідження історії: У 2 т. — К.: Основи, 1995. — Т. 1. — 614 с.; — Т. 2. — 410 с.

- 18 *Костриця М. Ю.* Українське географічне краєзнавство: історія, методологія, постаті, практика. — Житомир: Косенко, 2006. — 444 с.
- 19 *Костриця М. Ю.* Актуальні питання теорії національного краєзнавства // Українська національна ідея: історія і сучасність: Наук. зб. — Житомир: Журфонд, 1997. — С. 68–70.
- 20 *Костриця М. Ю.* Наукове географічне краєзнавство: до питання про предмет і об'єкт вивчення // Український географічний журнал. — 1998. — № 4. — С. 37–39.
- 21 *Костриця М. Ю.* Українське географічне краєзнавство: актуальні питання теорії і методології // Наук. зап. Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Географія. — Вінниця, 2005. — Вип. 8. — С. 151–155.
- 22 *Костриця М. Ю.* Українське географічне краєзнавство: історія, методологія, постаті, практика. — Житомир: Косенко, 2006. — 444 с.
- 23 *Титмонас А. К.* вопросу о предпосылках институционализации науки // Социологические проблемы науки / Под ред. В. Ж. Келле, С. Р. Микулинского. — М.: Наука, 1974. — С. 158–172.
- 24 *Онопрієнко В. І.* Наукове співтовариство: Вступ до соціології науки. — К., 1998. — 98 с.
- 25 *Уитли Р.* Когнитивная и социальная институционализация научных специальностей в области исследования // Научная деятельность: структура и институты. — М.: Прогресс, 1980. — С. 218–256.
- 26 Там само. — С. 227.
- 27 *Руда С. П.* Становлення мікробіологічної науки в Україні: гносеологічні та інституціональні аспекти // Автореф. дис. ... д-ра іст. наук. — К., 2001. — 36 с. — С. 353.
- 28 *Верменич Я. В.* Теоретико-методологічні проблеми історичної регіоналістики в Україні. — К., 2003. — С. 206–207.
- 29 *Зербіно Д.* Наукова школа: лідер і учні (нова концепція). — Львів, 2000. — 126 с.
- 30 *Ясь О. В.* Державницький напрям української історіографії та його інтелектуальна спадщина // Історіографічні дослідження в Україні. — Вип. 7. — К., 1999. — С. 286–313.
- 31 *Колесник І. І.* Українська історіографія з перспективи концептуального синтезу // Четвертий міжнародний конгрес українців. Історія. — Ч. II. XX століття. — Одеса — К. — Львів, 1999. — С. 28–29.
- 32 *Пащенко В. М.* Аксиоматичне узагальнення теорії природничої географії // VII з'їзд Українського географічного товариства: Тези доповід. — К., 1995. — С. 24.

Mykola Kostriutsya

The Scientific Fundamentals of Local Geographical Studies

The article treats the scientific fundamentals of the Ukrainian local geographical studies, its substance, contents and subject-object field.

Key words: local geographical studies, scientific fundamentals, institutionalization.

